

להחכמה ולהקדושה עשה הסעודה, וכמו כן שבשבת נעשה הכל טוב מאוד וישראל מתקדשים בשורש הקדושה שמצד השי"ת, לכן אנחנו שמחים תיכף אחר השבת בסעודת המלוה-מלכה שהכניס אותנו לקדושתו ית"ש בשלמות. וכמו כן במוצאי יום הכפורים שנתכפר לנו העונות ונעשינו בריה חדשה מנוקים מכל עון ופשע אנחנו עושים גם כן הסעודה, כי אנחנו שמחים בקדושה זו... (מתוך פרי צדיק מוצאי יו"כ יא).

דף יז

ואומר מעין המאורע בעבודה. לכך מזכיר מעין המאורע בברכת העבודה, כי היום ניכר ונבדל על ידי קרבנותיו המיוחדים לו (עפ"י מפרשים).

רבי אליעזר אומר בהודאה. כן סובר רבי אליעזר לענין הבדלה (בברכות ג), לאמרה בברכת ההודאה. (נראה טעמו כדי לכלול בברכה זו הודאה על ימים טובים. ומחלוקת זו אמורה גם בחול, אם אומר 'עלה ויבוא' בעבודה או בהודאה, כמו שהביאו מהתוספתא ברכות ג).

בירושלמי (ברכות ד, ג) פרשו טעמו של תנא קמא שהואיל ויש בהוכרה זו בקשה, 'עלה ויבוא...' – אין לאמרה בהודאה. ולפי זה נראה שבדין היה שלא לומר 'וכתוב לחיים...' בהודאה, וכדעת בה"ג (מובא בב"י ק"ב). ואילו הגאונים שתקנו לומר בהודאה סוברים שצרכי רבים שאני שמותר אף בהודאה ובג' ראשונות (וכמו שכתבו הראשונים – ע' טור שם וב"י). ולשיטתם י"ל שטעמו של ת"ק הוא כדלעיל, שהיום ניכר בקרבנות המיוחדים לו.

'ממלאה אשה כל הקדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. מבוואר כאן שאין איסור להרבות בשיעורין במלאכת יום טוב כל שאינו מרבה בפעולות, הגם שאינו נצרך אלא לקצת. ואף שבשבת אסור הדבר ויש אומרים שאיסור תורה הוא, כגון הנצרך לבשל עבור חולה, אין לו להוסיף יותר מכדי צורכו אפילו ללא טירחה נוספת – שונה כאן שאוכל-נפש ביום טוב התר גמור הוא ואינו בגדר איסור שנדחה, הלכך גם תוספתו מותרת כשאין בדבר טירחה. ועוד, נראה להם להכמיים שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הצריכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד, ומשום כך מותר להרבות בשיעור כל שאין ריבוי בטרחה. אבל שבת שהעיקר אסור [אלא שנדחה מפני פיקוח נפש], אף תוספתו כמודו (עפ"י ר"ן). עוד בשיטות הראשונים באיסור ריבוי בשיעורים אם מהתורה או מדרבנן – ע' במובא במנחות סד. וע"ע בקובץ שעורים כאן).

ועתוס' גטין (ז: ד"ה אע"ג) שהתירו חכמים להרבות משום שמחת יו"ט. ומלשון התוס' כאן (בד"ה ובלבד) משמע שההתר להרבות משום הערמה הוא.

'ממלא נחתום... אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא'. בדוקא שינה רבי שמעון בן אלעזר ונקט 'ממלאה אשה' ולא נחתום – כי לא הותר אלא בתנור קטן שהאפיה משבחת כשהתנור מלא, אבל בתנור גדול אסור להרבות מכדי הצורך (עפ"י רא"ש ועוד).

(ע"ב) ואם רצה לאכול את עירובו הרשות בידו. יתכן שמשמיענו בזה שאין לחוש שגורם בידים לברכה לבטלה למפרע בכך שאוכל את עירובו ומבטל את האפשרות לעשות מלאכה לשבת [וכדרך שכתב הריטב"א שמי שנטל ידיו לאכילה

ונמלך מלאכול, אין ברכתו לבטלה, כי בשעה שנטל היה זה לצורך. וכאן נראה דקיל טפי שהרי באמת הועיל לו עירובו לבשל ולהכין עד שעה שאכלו].

ועוד יתכן שבהשמיענו שאין לאסור משום מוקצה, אעפ"י שבין השמשות הקפיד על העירוב שלא יתקלקל ויחד לו מקום (ע' מנחת שלמה ח"א עמ' עט בהערה וח"ב נ,ד).

'שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד'. פרש"י: 'שאני הערמה ממזיד דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד, דאילו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים למדים הימנו והוא עצמו משים אל לבו ושב הלכך לא מעקרא תורת עירוב, אבל מערים סבור לעשות בהיתר הלכך לא ישיב אל לבו לחזור...!'

וצריך באור באיזו הערמה עסקינן, כשמבשל ביו"ט לשבת ואומר שמא יבואו אורחים היום – אם באמת הוא סבור שיבואו אורחים הרי מותר מהדין להכין ולבשל. ואם יודע שלא יבואו אורחים – הרי מזיד הוא ובמה הוא מערים? – אלא 'מערים' היינו שמרמה את עצמו, וזה גרוע ממזיד, ככתוב הנני נשפט אותך על אמרך (– בלבך. רש"י) לא חטאתי – עיקר המשפט הוא לא על החטא אלא על הסרת האחריות והרמיה העצמית בלבד כי נקי הוא (מתוך שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ כח תשל"א).

'המעשר פירותיו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל – לא צריכא דאית ליה פירי אחריני' אבל אם אין לו פרי אחר, יהא מותר (כן כתבו התוס' בשבת מג. ועוד).

ומשמע מדברי התוס' שם שנקטו כן בודאי הגם שספק הגמרא כאן לא נפשט. וכן נקט המגן-אברהם (תה סק"ד). ואם נקוט בעבר ובישל במזיד מיו"ט לשבת לאסור, מסתמא הוא הדין במעשר במזיד [ואף אם נקוט כאן להתר יש מקום לומר איסורא דשבת שאני כבסמוך. כן צדדו בשו"ת רשב"א ח"ה ח והרש"ש. וע' גם במאירי]. ונראה שנקטו התוס' כדברי הרא"ש ועוד [דלא כראב"ן ורי"ד], שאעפ"י שהספק לא נפשט, משמע מדברי אמוראים אחרונים שנקטו להקל מצד הסברא. וכן נפסק בשו"ע (תקכו, כג). ועכ"פ כשאין לו תבשיל אחר לאכול אין לקנסו.

'שוין שמשקיין את המים בכלי אבן לטהרם'. דוקא בכלי אבן אבל בכלי שטף לא מפני שהמים מטמאים את הכלי וכשמטבילו מטהרו. ואף כלי חרס שאין לו טהרה במקוה [או כלי שטף שאינו מכניסו כולו למים] אינו ראוי להשקה, שהרי הכלי נטמא מהמים (מדרבנן) וחוזר ומטמאם ולא הועילה השקתם כלום (תורי"ד).

*

'אטו שבת ישראל מקדשי ליה והא שבת מקדשא וקימא' –

'... וכפי מה שהאדם מתקדש עצמו מלמטה כך הקדושה פושטת והולכת בכל הנבראים. ועל כן אף קדושת השבת הגם דעצם הקדושה מעצמו, מ"מ גם הוא צריך בני אדם לקדשו, היינו במה שהם מוכנים לקבל קדושתו ולהרגיש בחדרי לבבם ומוחם הקדושה הנשפעת בו, בזה יום השבת מתקדש שבה עד תכלית קדושתו. אבל כשאין אדם מוכן לקבל הרי הוא כמי שאינו, מאחר שאין הקדושה מתגלית בלבנות בני אדם, וכל קדושתו הוא ששיגו בני אדם בו מדריגת הקדושה, ועל כן במה שהאדם מכין עצמו לקבל הקדושה, בזה הוא מקדש את יום השבת – וזהו קידוש היום, מה שאנו מברכים להש"י שקידש אותנו וקידש את השבת...!'

(מתוך קדושת השבת ב. ע"ע: סידור עולת ראיה, קידוש; שיעורים לזכר א"מ ח"ב עמ' קמ קמו)

ב. מי שלא הניח עירוב מפני שהיה בדעתו לאכול אצל אחרים, ונמלך [ללא שום אונס] ובא להכין צרכי שבת ביו"ט – אסור (כ"כ בספר התודעה סוף פרק א. השהו זאת מסברה למי שאכל עירובו בודוק, שאין יכול לסמוך על עירוב גדול העיר – וצריך מקור לזה. עפ"י מנחת שלמה ח"ב סוס"י מג).

לה. יום טוב שחל להיות בערב שבת – האם מערבים בו עירובי תחומין ועירובי חצרות לצורך השבת?

יו"ט שחל להיות בערב שבת, אין מערבים בו עירובי תחומין לשבת (שנראה כמתקן דבר (רש"י). וכן נקטו כמה פוסקים – ב"י ומג"א תקנה. ועפ"י). וי"מ משום הכנה. עתוס' יו. ועירובין לת. ורשב"א שם). ונחלקו רבי וחכמים האם גם עירובי חצרות אין מערבים בו, או מערבים מאחר שבי"ט עצמו מותר לטלטל. ונחלקו רב ושמואל אם הלכה כרבי או כחכמים. אמר רבא אמר רב חסדא (ברי"ף ועוד: רב חסדא) בשם רב הונא: הלכה כרבי לאסור.

א. הניח עירובי תבשילין מאתמול, כתב בספר אור זרוע (שמג, ט) שמערב עירובי חצרות, אבל עירובי תחומין אינו יכול לערב [שאין עירובי תבשילים מועילים אלא לצרכי סעודה. עפ"י הר"ן, וכדלהלן שאין לקנות שבתה ביו"ט].

ב. עירב עירובי תחומין בערב יום טוב – רשאי לערב ביו"ט באותה פת עצמה לשבת שלמחרת ואין בזה משום הכנה, אבל לא בפת אחרת (ע' עירובין לת.). ויש מן הראשונים שמצריך להתנות על כך מערב יום טוב שיקנה שבתה למחר בשביל השבת, רק אז רשאי להניח ביו"ט, אבל אם לא התנה מערב יו"ט הרי צריך אמירה למחר בשעת הנחתו ונמצא מכין מיו"ט לשבת (עפ"י ריטב"א שם).

דף יז

לו. יו"ט שחל להיות בשבת, וכן ראש חדש וחול המועד – מהו נוסח הברכות שבתפילה?

יו"ט שחל להיות בשבת; בית שמאי אומרים: מתפלל שמונה ברכות – אומר של שבת ברכה בפני עצמה ושל יו"ט ברכה בפני עצמה. ובית הלל אומרים (וכן אמרו רשב"ג ורבי ישמעאל בן ריב"ב): שבע ברכות – האמצעית מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. (ותתן לנו ה"א את יום המנוח[ה] הזה ואת יום חג... בא"י מקדש השבת'. רש"י. וער"ח ומאירי). רבי אומר: חותם בשניהם – 'מקדש השבת (ו) ישראל והזמנים'. וכן פסק רב יוסף להלכה – וכמו שאמר רבינא, להוציא מגרסת התנא ששנה 'מקדש ישראל והשבת והזמנים'.

הסכמת הפוסקים היא שבי'עלה ויבוא' אינו מזכיר של שבת, אבל מזכירים בברכה 'שבתות למנוחה...'. והיו דעות להזכיר של שבת גם בי'עלה ויבוא' – ע' בשו"ת מהרי"ל ג.

שבת שחל בראש חדש ובחול המועד; ערבית שחרית ומנוחה מתפלל שבע ברכות כשאר שבתות (כשם שבחול אין למועד ולר"ח ברכה בפני עצמה, כך בשבת). ואומר מעין המאורע ('יעלה ויבוא...') בעבודה. ואם לא אמר – מחזירים אותו [חוץ מלילי ראש חדש. ע"ע בברכות כט]. רבי אליעזר אומר: בהודאה. רשב"ג ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומרים: בברכה אמצעית מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע (ותתן לנו את היום המנוח הזה את יום ראש חדש הזה (ערש"י עירובין מ). וי"א שאומר 'יעלה ויבוא בברכה אמצעית'. עריטב"א שם). אמר רב הונא: אין הלכה כאותו הזוג.

בתפילת המוספים מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע – כבית הלל [ולבית שמאי אומר שמונה ברכות, שקובע ברכה בפני עצמה לר"ח. עפ"י עירובין מ וברש"י ומהרש"א. ודוקא במוספי כמש"כ רש"י], ולרבי – מסיים בשל שבת ור"ח / והזמנים. (ראשונים, עפ"י ברכות מט). הלכה כרבי כנ"ל (רש"י תוס' וש"פ). וכיון שהזכיר המועד או ראש החדש בברכה רביעית, שוב אין מזכיר בעבודה (תניא רבתי לך, ועוד). חתם 'מקדש השבת' בלבד – יצא (כנה"ג א"ר ופר"ח, מובא במשנ"ב סוס"י תכה). ובשחרית מנחה וערבית הלכה כתנא קמא, להזכיר מעין המאורע בעבודה. הזכרת השבת ור"ח בתפילות ראש השנה – בעירובין מ.

לז. א. שני ימים טובים של גלויות – האם מניח אדם עירובי תבשילין ועירובי תחומין מיו"ט לחברו?
ב. האם מותר לאפות ולבשל מיו"ט לחברו?

א. אמר רב חייה בר אשי אמר רב: מניח אדם עירובי תחומין מיו"ט לחברו ומתנה. כלומר, מניח ביו"ט ראשון ואומר אם היום חול – עירובי עירוב בשביל מחר, ואם קודש – אין בדברי כלום. (וכן למחר יערב באותה הפת לצורך שבת הסמוכה לה, וממה נפשך הוי עירוב. ערש"י). רבא אמר כן רק בעירובי תבשילין, שאם חלו שני ימים טובים בחמשי וששי ולא הניח עירוב מערב יו"ט – מניחו ביו"ט ראשון ומתנה: אם היום חול ומחר קודש – עירובי עירוב. ואם חלוף איני צריך לערב. ואמרו שלפי רבא אין לעשות כן בעירובי תחומין, שאין לקנות שביתה ביו"ט (אפילו מספק. ורק בעירובי תבשילין התירו כן משום כבוד השבת. רש"י).

א. לדעת המתיר בעירובי תחומין, יכול לערב הן לצורך שבת שלאחר יום טוב [וצריך שיהא העירוב קיים בכניסת השבת. פסקי הרי"ד], הן ליום טוב שני עצמו (עתוס', ורש"ש עפ"י תוס' בעירובין). ויש סוברים שמיו"ט לחברו אין איסור להניח אף לרבא (עפ"י נודע ביהודה תנינא מת. וע' מנחת שלמה ח"ב נח, ד).

ב. הלכה כרבא שהוא אחרון, שאין להניח עירובי תחומין מיו"ט לחברו. אבל לענין עירובי חצרות לצורך השבת – מסתבר שרשאי להניח בשני הימים על תנאי שהוא חול וכנ"ל, מפני שאינו קנין בית כעירובי תחומין אלא ביטול רשות הוא (רי"ף). ודוקא אם יש לו תבשיל מוכן מערב יום טוב (רבנו אפרים. וכן הביא הר"ן מהירושלמי – וכרבי דלעיל ט: שהלכה כמותו, אבל להכמים שם מותר בכל אופן לערב עירובי חצרות ביו"ט).

ג. עירב עירובי תחומין ליו"ט ראשון, יכול לערב ברגליו בשני (רי"ן. ע' עירובין לח:).

ד. הרמב"ם (יום טוב ו, טו. ומובא בהג"א) כתב: בזמן הזה ששני הימים אינם משום ספק אלא ממנהג, אין להניח עירובי תבשילין מיו"ט לחברו. והראב"ד השיגו, וכן דעת רוב – ככל הפוסקים להתיר, וכן פסק בשלחן ערוך (תקכו, כב) שמי שלא עירב בערב יו"ט, מערב ביו"ט ומתנה – מלבד בראש השנה שקדושה אחת היא לשני הימים (כנזכר לעיל ו).

ב. אין אופים מיו"ט לחברו, אבל ממלאת אשה כל הקדרה בשר אעפ"י שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים אעפ"י שאינו צריך אלא לקיתון אחד – כי טירחה אחת היא. אבל לאפות אינו אופה אלא מה שהוא צריך – כי כל ככר וככר צריכה עיסוק בפני עצמה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף באפיה מותר למלאות התנור פת מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא. וכמותו פסק רבא להלכה (וכן סוברים בית הלל לפרש"י להלן כב:).

- א. דוקא בתנור קטן, אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צורכו, שאין הריבוי משביח (רא"ש ועוד). ומאידך גם בקדרה מותר להוסיף פעולות אם הוא משביח את הקדרה כולה, כגון שמוסיף חתיכות בשר בקדרה העומדת על גבי האש, ועי"כ כך הטעם משתבח בכל החתיכות (תקג, א).
- ב. לא התירו בפת אלא אם כל האפוי שייך לישראל ויכול לאכול או להאכיל לאורחים כל פת שירצה, אבל אם חלק שייך לנכרים – אסור לאפות ביו"ט (עפ"י תוס' להלן כא. ד"ה עיסה).
וכן לענין בישול בקדרה וכד', יש פוסקים שלא הותר בטירחה אחת אלא כשהכל שייך לישראל, אבל כשחלק נעשה לצורך נכרים או לבע"ח אסור (עפ"י בית מאיר תקיב; חיי אדם צה, א; אגרות משה או"ח ח"ה סוס"י לה; חדושים ובאורים להלן כא.).
- ג. גם כשממלא קדרה, הסכימו הרבה אחרונים שאין לו לומר בפיו שעושה כן לצורך הלילה, ומכל מקום בדיעבד אינו נאסר בשל כך (מובא במשנ"ב תקג סק"ו).
- ד. אם אינו צריך לסעודת היום כלל, ועיקר בישולו לצורך הלילה ואוכל מן הקדרה קצת היום כדי שיוכל לבשל – נחלקו דעות הפוסקים בזה, והעולם נהגו להקל בדבר ואין למחות בידם [ודוקא מיום טוב ליו"ט אחר, אבל מיו"ט לחול יש ליוהר בזה]. והמחמיר שלא לבשל לצורך הלילה בקדרה אחרת רק מרבה באותה קדרה שמבשל בה להיום – תבוא עליו ברכה (עפ"י משנ"ב ס"ק ז יא).
- ה. בענין הדומה; המעשן סיגריות, מותר לו להוציא החפיסה ביו"ט עם סגריות רבות בתוכה, הגם שאין בדעתו לעשן עתה אלא מעט, שריבוי בשיעורים הוא בלא תוספת מעשה. מאידך אין לו להוציא צרור עם מפתחות מיותרים שאינו צריך להם היום, שהרי הוצאת אותם מפתחות ודאי אינה לצורך היום [משא"כ סיגריות, כל אחת ואחת ראויה לו ושמא ישתמש בה, וכחתיכות מרובות בקדרה שיכול להשתמש בכל אחת ואחת מהן], אלא יסיר תחילה המפתחות המיותרות. ואפשר אפילו יש לו טירחה מרובה בהוצאתם צריך לעשות כן (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לה).

לח. א. מי שלא הניח עירובי תבשילין – האם מותר לו לאפות ולבשל לאחרים? האם אחרים שערכו מותרים לבשל ולאפות לו?

- ב. מי שלא עירב – האם מותר לו להערים ולהרבות בבישולו ליו"ט כדי שיהא לו לשבת?
ג. מי שלא עירב, והזיד או הערים ובישל מיו"ט לשבת – מהו באכילה?
ד. האם ע"י עירוב בתבשיל הותרו כל סוגי ההכנות מיו"ט לשבת או שמא לא הותר אלא בישול?
ה. האם די בתבשיל אחד לעירוב תבשילין או צריך שני תבשילים? דג וביצה שעמו וכד' – האם נידון כתבשיל אחד או כשנים?

א. מי שלא הניח עירובי תבשילין – לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין, לא לו ולא לאחרים (אפילו מקמחם. ר"ן). ואין אחרים אופים לו מקמחו. כיצד הוא עושה – מקנה קמחו לאחרים והם אופים לו ומבשלים לו. כן פשוט עפ"י הברייתא.

- ב. מי שלא הניח עירובי תבשילין, או שהניח ואכלו – לא יאפה ולא יבשל לשבת, אף לא על ידי הערמה שיבשל קדרה נוספת ויאמר לאורחים אני צריך אם יבואו לי היום. ע"ע להלן כא-כב.
א. בכלל הערמה האסורה, שלאחר שבישל לסעודתו חוזר ומבשל קדרה אחרת ומשייר הראשונה למחר. או שמבשל מתחילה שתי קדרות ואומר שרוצה לאכול משתיהן ומותר האחת למחר, ואפילו אם טועם משתיהן אסור שהרי טעם אחד לשתיהן (ע' או"ח תקכו, כד בט"ז ובמשנ"ב).

ודוקא בשתי קדרות אסור, אבל בקדרה אחת הלא מותר להערים להרבות אפילו מיו"ט לחול כנ"ל (ערש"י ותוס'). ויש מי שאוסר להערים אפילו בקדרה אחת, שלא הקילו אלא מיום טוב לחול שאיסורו חמור ולא יבוא לעשות לכתחילה, אבל מיו"ט לשבת אסור להערים (פסקי הרי"ד).

ב. בן חו"ל הוזהר בארץ ולא הניח עירוב תבשילין ביו"ט שלו, אסור לו לומר לבני א"י לבשל בשבילו, או לשכור לו מבשלים. ואולם אם שוהה אצל קרובי משפחה או בבית מלון שהם מבשלים ועושים בהתר כי יום חול הוא אצלם – רשאים לבשל עבורו ואינו חייב למנעם, ומותר לו לאכול בשבת מבישוליהם.

והאשה צריכה לערב כדי שתוכל להדליק נרות מיו"ט לשבת, אבל תערב בלא ברכה אם אינה עושה שום מלאכה אחרת מלבד הדלקת הנר, מפני שנחלקו הפוסקים אם הדלקת הנר מצריכה עירוב. ואם לא עשתה עירוב לא תדליק אף לא נר אחד מאחר שיש אור החשמל להאיר אלא תשתתף בפרוטה עם אחרת (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לו, ט).

ג. מי שעבר ובישל מיו"ט לשבת בהערמה מפני שלא הניח עירובי תבשילין – אסור (כרב אשי), אבל הזיד ובישל – נסתפקו בדבר, ורצו להוכיח לאסור ודחו. [לדברי רב נחמן בר יצחק גם בהערמה יתכן שלא אסור אלא לפי חנניה ואליבא דבית שמאי. אך אפשר שאינו חולק בדין על רב אשי אלא שדחה הקושיא. עב"ח תקכו].

א. ספק הגמרא לא נפשט (רי"ף). והרא"ש כתב שנראה מדברי אמוראים אחרונים שמסתבר שאין לקונסו, משום כבוד שבת. וכן פסק הרמב"ם (יו"ט וי"ט). וכן נקטו בעל העיטור והרי"א. וכן פסק הרשב"א (ח"ה ח), אפילו אם היו לו מאכלים אחרים. ואילו הראב"ן כתב להחמיר. וכן משמע מפסקי הרי"ד. והסכמת השו"ע להתיר בעבר ובישל במזיד (תקכו, כג), אלא שראוי לקנסו על מה שעשה, כפי ראות עיני בית דין (באור הלכה עפ"י שיטמ"ק). ויש סוברים שאם יש לו תבשילין אחרים – לא התירו (עפ"י רש"ל. ע"ש בבאור הלכה).

ב. בשוגג – רבנו יואל החמיר והריב"א התיר. וכן נטה באור זרוע שיש להתיר בדיעבד ומלמדים אותו שלא יעשה יותר כך, והכל לפי ראות עיני החכם ששואלים אותו. וכן כתבו הפוסקים להקל (תקכו, כג).

ג. יש סוברים שבאופן שהערים ובישל ביום טוב לצורך הלילה ואכל מעט ביום, לא קנסוהו בדיעבד (ע' משנ"ב תקג סקי"ג לענין מבשל ביו"ט ליום אחר. אך שמא מיו"ט לשבת החמירו יותר. וצ"ע).

ד. באופן שאסור בדיעבד, אינו אסור אלא עד מוצאי שבת (כן הכריע המשנ"ב בסוס"י תקכו, שלא מהגר"ז שצדד לאסור לו עצמו לעולם).

ד. חנניה אומר: בית שמאי אומרים אין אופים אלא אם כן ערב בפת, ואין מבשלים אא"כ ערב בתבשיל, ואין טומנים אא"כ היו חמין טמונים מערב יום טוב. (סוברים שאפילו שלשה תבשילים צריך שיהא לכל אחד ואחד כנגדו. תוס'). ובית הלל אומרים מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו.

א. כאמור לעיל, לדעת רבנו תם ועוד פוסקים, לא דיברו בית הלל כשאופה, כי אז צריך להניח גם פת לעירוב בנוסף לתבשיל. וכמה ראשונים חולקים.

ב. מסתבר שמותר לטחון ולברור ביום טוב לצורך השבת ע"י הנחת העירוב (ע' שמירת שבת כהלכתה פ"ז הערה כ ובתיקונים ומילואים).

ה. עירובי תבשילין; בית שמאי אומרים שני תבשילים. ובית הלל אומרים תבשיל אחד. ושנים בדג וביצה שעליו שהם נידונים כשנים. כן סתמה משנתנו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף לבית הלל צריך שני תבשילים, לא נחלקו אלא בדג וביצה שעליו, אם נחשב כשנים או כאחד. ושנים שאם פרפר ביצה (מבושלת) ונתן לתוך הדג, או ריסק קפלוטות ונתן לתוך הדג – דיו. אמר רבא: הלכה כתנא דידן וכבית הלל, שאין צריך אלא אחד.

הרו"ה כתב שבית שמאי שמצריכים שני תבשילין – אחד לצלי ואחד לבישול. והראב"ד השיגו.

דפים יז – יח

לט. האם פעולות הטהרה דלהלן מותרים בשבת וביום טוב?

א. הטבלת כלים טמאים.

ב. טבילת אדם טמא.

ג. השקת מים טמאים לטהרם.

א. שנים בית שמאי ובית הלל שאין מטבילים כלים בשבת, אף לא לצורך טהרתם לרגל שלאחר השבת. וכן ביום טוב אסור להטביל באופנים מסוימים, כדלהלן.

נחלקו אמוראים בטעם האיסור; רבה אמר גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. וגזרו כבור בחצרו אטו בור ברשות הרבים, ויום טוב אטו שבת (וגזרה אחת היא. עתוס' ורש"י. וע"ע מג"א שמג סק"ד שמצינו הרבה שגזרו גזרה לגזרה, והכל גזרה אחת). רב יוסף אמר: גזרה משום סחיטה. וגזרו בכל הכלים, אף באלו שאינם בני סחיטה. רב ביבי אמר [ותניא כוותיה]: גזרה שמא ישהה כלים טמאים לדחות טבילתם ליום טוב שהוא פנוי בו, ובתוך כך יבוא לידי תקלה להשתמש בהם לתרומה (וי"מ שגזרו כדי שלא יכוין מלאכתו למועד). רבא אמר: מפני שנראה כמתקן כלי.

דלי טמא, מותר לדלות בו מים מהמקוה בשבת והוא נטהר ממילא (שאינן ניכר שהוא בא לטהרו), אבל אין מטבילים כלי (המקבל טומאה) עם מים טמאים שבתוכו – כי ניכר שכוונתו לטהרה. לדעת חכמים החולקים על רבי, ביום טוב מותר להטביל כלי אגב מימיו אבל לא בשבת. ושמואל אמר בהסבר משנתנו לאסור אף ביום טוב. ולפי אפשרות אחרת יתכן שמשנתנו כחכמים המתירים.

הלכה כחכמים (רמב"ם יום טוב ד, יז).

אמר רב חייא בר אשי אמר רב: נדה שאין לה בגדים טהורים, מערמת וטובלת בבגדיה, ובכך עולים הבגדים מטומאתם.

כלי שנטמא ביום טוב עצמו – מטבילים אותו ביום טוב (ומשתמש בו לחולין ולמעשר שאין צריך להם הערב שמש. ערש"י ותוס'). לא אסרו אלא כשנטמא מערב יום טוב שהיה לו להטביל מקודם. וכן כלי שנטמא בולד הטומאה (אפילו מערב יו"ט. רש"י) – מטבילים אותו ביום טוב (שאינו נראה כמתקן מנא, כי לא נטמא הכלי מדאוריתא).

א. לפי פירוש אחר אין התר לטבול ביו"ט אלא כלי שנטמא בולד הטומאה וביום טוב. ורש"י דחה פירוש זה (עתוס'). גם הרמב"ם (יו"ט ד, יח) פסק שמותר להטביל כלי שנטמא מערב יום טוב בולד הטומאה.

לפי רבה ורב יוסף שגזרו יו"ט אטו שבת, ומבואר בגמרא שלכך התירו לטבול כשנטמא בולד הטומאה – כי אין אתה מוצא זאת אלא ככהנים לתרומתן וכהנים וריזים הם, לפי זה בכלי הראוי לשימוש משקים אסור לטבול שהרי